

Wyrok z dnia 16 grudnia 1997 r.

II UKN 408/97

Prawo do emerytury lub renty nie ulega zawieszeniu jeżeli osobą, która spełnia warunki do emerytury lub renty po wyjeździe z Polski i złożyła wniosek o świadczenie przebywając za granicą, założyła konto w PKO lub wskazała w kraju osobę upoważnioną do odbioru świadczeń.

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Roman Kuczyński (sprawozdawca), Jerzy Kuźniar.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 16 grudnia 1997 r. sprawy z wniosku Sabiny B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Biuru Rent Zagranicznych w W. o wypłatę emerytury, na skutek kasacji wniesionej przez organ rentowy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 11 czerwca 1997 r. [...]

1) o d d a l i ł kasację,

2) z a s ą d z i ł od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - Biura Rent Zagranicznych w W. na rzecz adwokat Doroty K. kwotę 100 zł (sto) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 11 sierpnia 1995 r. Biuro Rent Zagranicznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. uwzględniło wniosek z dnia 15 lutego 1995 r. zamieszkalej od szeregu lat w Kanadzie Sabiny B. o emeryturę i przyznało jej prawo do świadczenia od dnia 11 listopada 1994 r., tj. 3 miesiące kalendarzowe wstecz od złożenia wniosku, zawieszając jednocześnie wypłatę świadczenia z powodu pobytu ubezpieczonej za granicą.

Wyrokiem z dnia 19 marca 1997 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oddalił odwołanie ubezpieczonej od powyższej decyzji uzasadniając, że zgodnie z art. 81 pkt 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopa-

trzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) prawo do emerytury i renty ulega zawieszeniu w razie wyjazdu za granicę i nie stoi temu na przeszkodzie obwieszczenie Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 1994 r. (Dz. U. Nr 74, poz. 339) o utracie z tą datą mocy postanowień art. 84 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 powołanej ustawy, według których prawo do emerytury lub renty ulegało zawieszeniu w razie wyjazdu rencisty za granicę na pobyt stały, mogło zaś być przywrócone po powrocie do kraju na wniosek rencisty od dnia powrotu do kraju, jednak za okres nie dłuższy niż 3 miesiące wstecz od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek.

W uwzględnieniu apelacji ubezpieczonej od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 11 czerwca 1997 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił zawieszenie wypłaty emerytury. Sąd Apelacyjny wyraził pogląd, że art. 81 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin nie stanowi samodzielnej podstawy do ograniczenia prawa do świadczeń, odsyłając do zasad określonych w art. 82-86. Przepis art. 84 ust. 1 ustawy natomiast, po jego zmianie w wyniku stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niekonstytucyjności pkt 1 ust. 1 tego przepisu nie zawiera już stwierdzenia o zawieszeniu prawa do emerytury lub renty w razie wyjazdu rencisty za granicę na pobyt stały.

Kasacja organu rentowego od powyższego wyroku zarzuca naruszenie prawa materialnego - art. 81 pkt 3 i 84 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku. Kasacja powołuje się na stanowisko Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 lipca 1994 r. U 5104-429/94, według którego, w razie braku umowy międzynarodowej Polski z krajem, w którym zamieszkuje osoba uprawniona do polskich świadczeń emerytalno-rentowych możliwe jest wypłacanie jej tych świadczeń na rachunek bankowy w kraju lub do rąk wskazanej przez nią innej osoby tylko wówczas, gdy osoba uprawniona do świadczeń miała to prawo ustalone przed wyjazdem z Polski za granicę.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja jest nieuzasadniona. Pomijając, że pismo Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej, na które powołuje się organ rentowy nie może stanowić źródła prawa należy stwierdzić, że jego treść oddaje w znacznej mierze intencje, jakimi kierował się Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 3 listopada 1992 r. K 12/92 (OTK 1992 nr 2, poz. 24) opublikowanym dnia 22 czerwca 1994 r. (Dz. U. Nr 74, poz. 339).

Jednakże wniosek, jaki wyprowadza organ rentowy z tego pisma a mianowicie, że wypłacenie świadczeń na rachunek krajowy osób uprawnionych do rent i emerytur a mieszkających za granicą jest możliwe tylko wówczas, gdy prawo do świadczeń osoby te nabyły przed wyjazdem za granicę jest całkowicie chybiony i sprzeczny ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny uznał normy prawne zawarte w art. 84 ust. 1 pkt 1 oraz z art. 84 ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm. zwaną dalej ustawą o z.e.p.) w brzmieniu obowiązującym do dnia 29 czerwca 1994 r. (data obwieszczenia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego), za niezgodne z Konstytucją, w wyniku czego art. 84 ustawy o z.e.p. otrzymał treść: prawo do emerytury i renty ulega zawieszeniu, niezależnie od okoliczności określonych w art. 82 i 83, w razie wyjazdu rencisty za granicę, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej. W okresie pobytu czasowego za granicą świadczenia przekazuje się na rachunek emeryta lub rencisty w powszechnej kasie oszczędności lub wypłaca w kraju wskazanej osobie. Trybunał Konstytucyjny wyraził pogląd, "że prawo do emerytury i renty nie jest jedynie świadczeniem ze strony państwa, które państwo może swobodnie przyznać, zabierać lub zmniejszać, lecz jest uprawnieniem nabytym w wyniku opłacenia składek ubezpieczeniowych, upływu określonego czasu zatrudnienia i wystąpienia ryzyka ubezpieczeniowego (osiągnięcia określonego wieku, inwalidztwa lub niezdolności do pracy). Nie można dopatrzeć się żadnych podstaw konstytucyjnych dla regulacji pozbawiającej de facto prawa do emerytury lub renty w przypadku wyjazdu za granicę na pobyt stały. Jak słusznie zauważył Rzecznik Praw Obywatelskich, wybór miejsca stałego zamieszkania jest gwarantowanym prawem międzynarodowym, podstawowym prawem człowieka. Skorzystanie z tego prawa nie powinno więc pociągać za sobą żadnych ujemnych konsekwencji prawnych w szczególności utraty prawa właściwie nabytego. Zatem kwestionowana regulacja prawna narusza zaufanie obywatela do

państwa i musi być uznana za naruszającą zasadę demokratycznego państwa prawa, wyrażoną w art. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej".

Przepis art. 84 ust. 1 ustawy o z.e.p. w brzmieniu nadanym cytowanym orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego obowiązywał w dacie złożenia przez Sabinę B. wniosku o emeryturę (15 lutego 1995 r.). Niewątpliwie nie było zamiarem Trybunału Konstytucyjnego pogorszenie sytuacji prawnej osób uprawnionych do emerytury lub renty, a przebywających za granicą, przeto nie jest dopuszczalna - po wykreśleniu w ustępie 1 art. 84 ust. 1 pkt 1 słów: "na pobyt stały", wykładnia pełnego brzmienia tego przepisu, iż każdy wyjazd emeryta lub rencisty za granicę powoduje zawieszenie jego prawa do emerytury lub renty. Niedopuszczalne jest także, wobec przeciwstawności pojęć "pobyt czasowy" - "pobyt stały" wnioskowanie, że skoro ustawodawca pozostawił w art. 84 ust. 3 ustawy o z.e.p. pojęcie "pobytu czasowego" za granicą, to jego przeciwieństwem jest nadal pojęcie "pobytu stałego", gdyż niweczyłoby to wykładnię Trybunału Konstytucyjnego. Należy zatem uznać, że pozostawienie słowa "czasowego" w ust. 3 art. 84 ustawy o z.e.p. wobec utraty mocy punktu 1 ust. 1 art. 84 tej ustawy pozbawione zostało znaczenia prawnego i wykładnia całego przepisu art. 84 winna być dokonywana tak, jakby z jego redakcji wynikała norma, że prawo do emerytury i renty ulega zawieszeniu w razie wyjazdu rencisty za granicę, chyba, że umowy międzynarodowe stanowią inaczej; w okresie pobytu za granicą świadczenia przekazuje się na rachunek emeryta lub rencisty w powszechnej kasie oszczędności lub wypłaca w kraju wskazanej osobie. Z pewnością natomiast ze zmodernizowanego orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego przepisu art. 84 ustawy o z.e.p. nie wynika, że nie jest dopuszczalne ustalenie i przyznanie po raz pierwszy prawa do emerytury lub renty osobie, która wprawdzie w dacie złożenia wniosku o świadczenie społeczne ma wszystkie niezbędne warunki do emerytury lub renty. lecz wniosek złożyła po wyjeździe z kraju. Przeciwna wykładnia prowadziłaby do wniosku, że osoba taka po wyjeździe za granicę de facto traci nabyte według polskiego prawa uprawnienia, czemu Trybunał Konstytucyjny zdecydowanie się przeciwstawia.

W tym stanie rzeczy należy dojść do przekonania, że zaskarżony kasacją wyrok Sądu Apelacyjnego nie narusza prawa materialnego, a tym samym, że kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł w oparciu o art. 393¹² KPC jak

w sentencji wyroku.

